

A CSÁSZÁR ÜZENETE

Tudomásom szerint Najmányi László filmjének elkészültéig csupán egy mű viselte ezt a címet: Franz Kafka egyik legrövidebb, legérettebb és legkevésbé karkai példázata. A Najmányi-film ennek az alkotásnak az expolikációja, értelmezése: faggatása.

+

Karkát ritkán fogják vallatóra. S a kis számú procedúra közül még kevesebb jár eredménnyel, hiszen, mint tudjuk, Kafka mindenkinek kínálkozik - de senkinek nem ad választ. S noha tudjuk azt is, hogy például a filozófia nem más, mint valami olyanra irányuló kérdés, amiről még az is tudható, hogy nem felelet, és mégsem szünhetünk meg tovább kérdezni, Kafka még csak nem is a mi saját, utolérhetetlen teknősbékánk. Mert Kafka ahhoz szól, aki a legkevésbé faggatja: a művészhez. Az tehát a művész, aki nem faggat és főleg nem Karkát faggatja, Najmányi viszont művész is, faggat is, és elsősorban Karkát, akinek utalási rendszere úgy működik, mint egy hatalmas, más jeleket faggató mű. Mert a jelek bizonytalanok. S azért van az irodalom, mert a jelek bizonytalanok.

Nos, erre mondaná Petri György azt, hogy ennyi mitológiával a háta mögött, csalhatósága tudatában az ember otthon ül és röhög. Najmányi nem ezt teszi.

Hanem megalkotja Anton Berget, a színészt. A színpadon, ahol minden álarc lehull, minden már leolvad, és megvesztegethetetlenül, mint Rhadümanthusz, törvényt ül az igazság, ahol a világi törvények területe véget ér, elkezdődik a törvénykezés: Anton Berg megöl egy kisgyereket, elégeti, s hamvait a nézők közé szórja a lerombolt színpalak mögöl beáradó szél. A második előadás elmarad. A császár - haldokló öregember,

kinek egyetlen vágya, hogy Anton Berg néki templomban rendelt hites felesége legyen, s létének egyetlen értelme már csak az, hogy az üzenet eljuthat talán ahhoz, akit illet - örjöngve kerésetti szerelmesét, a legszebb férfit, az elbujdosottat és azt a másik férfit, aki hírnöke lehetne. Berg és társulata, mint fekete Officium, gyakorlott és szakértő, a leggyakorlottabb és a legszakértőbb módon írtja ki a hírnök jelölt férfiak írmagját is. Majd kivégzi valamennyit. Az áldozópap megöli a hírnököt, és sírja felett eljárja ördögi táncát.

(S hogy döbbenetünk még nagyobb legyen, Najmányi mozgóképeinek kegyetlenül hosszú másfélórájában mindvégig ott járja ezt az ördögi táncot Breznyik-Berg Péter - Anton Berg, a színész.)

A győztes, a győztes áldozópap, az immár egyetlen hírnök megjelenik a palotában, a birodalom valamennyi nagyja előtt átveszi az üzenetet, és kedvesének, a színésznőnek a szájába rejtve kimentti, kimenekíti közülük. A hírnök azonnal útra kel. Mint a halál angyala. S miközben egy láthatatlan hírnök előtt sorra omlanak le az akadályok, sorra hullanak le a soha el nem fogyó leplek, Berg utolsó életben hagyott színészenek, (utolsó kegy), felolvassa a császár üzenetét: "A hírnök azonnal útra kelt; erőteljes, fáradhatatlan férfi, előbb egyik, majd másik előrenyújtott karjával tör előre a tömegben; ha ellenállásba ütközik, a mellére mutat, ahol a nap jele ragyog; oly gyorsan tör előre, mint rajta kívül senki; a tömeg azonban nagy; végeláthatatlan messzeségbe terjed. Ha szabad mező tárulna elébe, hogy röpülne; és minden bizonnyal nemsokára már hallanád öklének csodálatos dörömbölését az ajtódon. Ehelyett azonban mily hasztalanul fáradozik, még most is csak a legfelsőbb palota épületein vergődik keresztül; sohasem fog áthatolni rajtuk; és ha végre kirotna a legutolsó kapun - de ez soha, soha meg nem történhet. Senki nem jut itt keresztül. Hát még egy halott üzenetével. Te azonban ott ülsz ablakodban, és megálmodod, mikor eljön az este."

Ez a császár üzenete. Az üzenet szövege - Kafka szövege.

A színész meghal. Az üzenet megsemmisül. Berg táncol.

A szavak önmagukban gyakorta érthetőbbek, mint azok, akik használják őket, és mi nem bírjuk elviselni az érthetlenséget, de bizony mondom, szorongás fogna el bennünket, ha a világ - ahogy követeljük - egyszer minden téren valóban érthetővé válna.

Najmányi filje. Mise meghallásért és meghallgatásért. Ezért az áldozópap gyermekáldozata, hogy a megszentelt dolog közbeiktatásával, ami közben megsemmisül, létrejöjjék a kapcsolat a profán és a szakrális között. Ezért a hírnök, élete, halála, futása, hogy létrejöjjék a kapcsolat a szakrális és a profán között. Hogy legyen, lehessen ima, hogy legyen, lehessen kinyilatkoztatás. Mert nem csak az Isten, de az ember is rejtőzködik. Legyen közvetítés, legyen kapcsolat. Hogy átjussanak az üzenetek. Itt talán senki nem jut át. (Hát még egy halott üzenetével.) De te, talán ott ülsz ablakodban, és, talán, megálmodod, mikor eljön az este. Talán nem is közvetítés ez, de korreláció. Amikor a jel következtetés és szükségszerűség nélkül utal, mint fák a gyökereikre. S akkor a költészet elérte célját.

A császár üzenete. Tudomásom szerint esszém elkészültéig csupán két mű volt, ami ezt a címet viselte: Kafka példázata és Najmányi filmje. Most már három van. De még ha virágszámba is vesszük a kórót, itt ahol pusztaság fenyeget, egyik nagy bajunk mégis csak az, hogy az általunk oly vasszorgalommal építgetett koncentrikus közvetítő körök egyre halványabban sugározzák az igazságot. Ezeken keresztülhaladva még a hírthozó fényugár is elfárad.

Szilasi László